

Asia: Ammatillisen koulutuksen tila; Ammatilliseen koulutukseen hakeutumisen houkuttelevuuden ja työelämässä tarvittavan osaamisen turvaaminen**Viite: O 6/2026**

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää kunnioittavasti seuraavaa.

Ammatillinen toinen aste on keskeinen osa koulutusjärjestelmää, joka tuottaa valmiuksia työelämään ja yleisiä sivistyksellisiä valmiuksia ympäröivään maailmaan. Vaikka ammatillinen koulutus tuottaa lähtökohtaisesti osaajia työelämään, on siitä muodostunut yhä keskeisempi väylä korkeakoulutukseen.

Suomalaisen koulutusjärjestelmän periaatteena on, ettei koulutuksessa ole umpiperiä, vaan jokaisella tulee olla halujensa ja kykyjensä mukaan mahdollisuus jatkaa opintoja aina korkeimpaan koulutukseen asti. Kuitenkaan koulutuspoliittisesti ammatillista tutkintoa ei ole nähty väylänä yliopistokoulutukseen, eikä tätä ulottuvuutta ole systemaattisesti kehitetty, vaikka tämä mahdollisuus onkin. Vuonna 2024 yliopistotutkinnon suorittaneista 12 prosentilla aiempi tutkinto oli ammatillinen tutkinto (Vipunen).

Yliopistoissa ei ole todistusvalintaa ammatillisen tutkinnon suorittaneille, vaan valinta tapahtuu valintakokeen perusteella. Toinen keskeinen tapa hakeutua ammatillisella tutkinnolla yliopisto-opintoihin hakeutumiseen on avoimen yliopiston väylä, jonka kautta voi tutustua ja harjaantua yliopisto-opintoihin sekä saada tarpeen mukaisia tukipalveluja. Osa väylistä on muodoltaan vapaampia, osa selkeämmin kohti tutkinto-opiskelua rakennettuja. Kaikki suoritukset ovat yliopistotasoisia ja sellaisenaan hyväski luettavissa, vaikka avoimen opiskelija ei tutkinto-opiskelijaksi kyseiseltä väylältä päätyisikään.

Yhteiset tutkinnon osat ovat keskeisiä sekä ammattisivistyksen rakentumisessa että jatko-opintovalmiuksien tukemisessa. Unifi katsoo, että ammatillisen koulutuksen tulee tuottaa riittävä yleissivistys ja valmiudet jatko-opintoihin. Vaikka jatko-opintoihin hakeuduttaisiin myöhemmässä vaiheessa työuraa, toisen asteen koulutuksella luodaan hakeutumiselle pohja. Akateemiset perustaidot sisältävät keskeisesti mm. kyvyn lukea artikkeleita ja oppikirjoja, valmiuden tuottaa selkeää, jäsenneltyä tekstiä (raportit, esseet), kriittisen ajattelun (näkemysten perustelu, informaation arviointi), tiedonhankintataidot, kielitaidon (suomi, englanti, ruotsi...), matemaattis- luonnontieteelliset taidot alakohtaisesti, vuorovaikutus- ja viestintätaidot, tekoälyn käytödon ja itseohjautuvuuden ja ajanhallinnan taidot. Näistä kaikista taidoista on hyötyä ja niitä vaaditaan laajasti työelämässä.

Julkisesti on esitetty huolta yleissivistävien aineiden määrästä ja laadusta ja tämä on keskeinen kysymys, mikäli ammatillisen tutkinnon jatko-opintokelpoisuutta halutaan vahvistaa. Yksi tapa hankkia yleissivistäviä ja akateemisia valmiuksia on ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon samanaikainen suorittaminen, ns. kaksoistutkinto, mutta tähän ei kaikilla opiskelijoilla ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia.

Vastaavasti opetuksen laadusta on huolehdittava. On tärkeää, että erityisesti oppivelvollisten osalta koulupäivien ja -viikkojen tulee olla täysiä ja opiskelijoiden tulee saada säädösten mukaisesti riittävästi laadukasta opetusta ja ohjausta. Tuen ja ohjauksen tarve on kasvanut laajasti koko koulutus kentässä, ja tuen tarpeet näkyvät kasautuvasti myös korkeakoulutuksessa. Samalla opiskelijamäärä on kasvanut merkittävästi ilman, että rahoitus on kasvanut samassa suhteessa.

Unifi pitää tärkeänä ammatillisen koulutuksen yliopistoyhteistyön kehittämistä ja ammatillisen koulutuksen imagon vahvistamista siten, että se on yhä luontevampi väylä hakeutua korkeakoulutukseen, myös yliopistokoulutukseen. Uudistuneen rahoitusmallin myötä ammatillisen koulutuksen järjestäjillä on merkittäviä taloudellisia kannustimia ohjata opiskelijoita työelämän lisäksi jatko-opintoihin, sillä jatko-opintoihin sijoittuminen ja muodostaa 18 prosentin painoarvon rahoituksessa. Vanhempien koulutusaste periytyy Suomessa voimakkaasti, joten ammatillisen koulutuksen arvostuksen ja jatko-opintomahdollisuuksien esiin tuomisella olisi laajempaakin vaikutusta koulutustasoon.

Unifi katsoo, että koulutustason nostamiseksi kohti 60% nuorten aikuisten korkeakoulutusasteen tavoitetta, on mahdollistettava ja kannustettava jokaisen halukkaan ja kyvykkään hakeutumista korkeakoulutukseen. Selkeät mahdollisuudet jatko-opintoihin lisäävät ammatilliseen koulutukseen hakeutumisen houkuttelevuutta. Tämä edellyttää myös sujuvia ja monipuolisia yliopistoväyliä.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Jari Ojala
puheenjohtaja

Heikki Holopainen
toiminnanjohtaja